

SOCIÁLNÍ GEOGRAF Radim Perlin říká, že existují sídla, jež už nemají žádné trvalé obyvatel, ale pouze chalupáře.

Státní byrokracie je pro vesnice hrob

V Česku jsou stovky vesniček, které nemají ani deset obyvatel s trvalým pobytem. Hrozí, že časem zaniknou? „Rád bych věřil tomu, že situaci zachrání chalupáři, rekreatanti, ale nejsem si zcela jistý,“ říká **RADIM PERLIN** z katedry sociální demografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy a vedoucí výzkumného centra RURAL, jež se zaměřuje na problematiku periferií.

Jak výrazně se vesnice vylidňují?

Venkov se celkově nevysídluje, jak by se dalo očekávat. Ale má to samozřejmě velké regionální rozdíly. Zatímco v okolí metropolitní obyvatel přibývá, v regionech, kde to je k velkým městům daleko, lidí skutečně ubývá. A někde to může být až na hranici demografického přežití.

Tedy, že tato místa budou jednou úplně opuštěná?

Existují sídla, vesničky, kde počet obyvatel klesl pod dvacet, deset, pět osob. Trvale tam žijí dvě tři rodiny, několik babiček. Pak můžeme hovořit o existenciálních problémech. Budou tato sídla existovat ještě za dvacet padesát let? Anebo přijí jen jako o ryze rekreační místa? Ostatně

už máme akové případy, kdy se celá vesnice proměnila a výhradně na sídlo chalupáři. Pokud ale takové vsi budou přibývat, kdo se o ně bude starat v listopadu nebo v únoru od pondělí do pátku? Nikdo tam nebude a zmizí také jakási společná kontrola nad tím, kteří lidé se po vsi pohybují. Už se s tím vypořádává západní Evropa: v jižní Itálii, Francii, Španělsku nebo Portugalsku existují prázdné vesnice s opuštěnými domy s propadlými střechami, jen tu a tam žije jeden dědeček nebo malá rodina.

Které oblasti patří k nejobtížnějším?

V Čechách to je pás, který se táhne podél společných hranic Středočeského, Karlovarského, Plzeňského a Jihočeského kraje až po Vysočinu. Této oblasti se říká vnitřní periferie. Je to vlastně typická

česká venkovská krajina, kde každé dva tři kilometry narazíte na vesničku s několika obyvateli. Hodně sídel, ale málo obyvatel. Takových vesnic jsou tisíce. Právě odtamtud se jako první stěhovali obyvatelé do větších měst za práci. Jsou to často sídla, kde končí autobus, dál, za hranici kraje, už nejede. Další takovou oblastí je například Bruntálsko, kde jsou sice vesnice větší, jenže tam zase není práce, respektive je příliš daleko.

Už některé vesnice v novodobé historii zanikly?

Existují sídla, která nemají žádné stálé obyvatel, ale vesnice existuje, protože je obsazena rekreatanty. Je otázkou, jestli chalupáři, ochota trávit víkendy, prázdniny, dovolenou na jednom místě bude dostatečně populární i v budoucnu. Rád bych věřil, že rekreační situaci zachrání, ale nejsem si vůbec jistý. Chalupáři jsou často ve vesnicích po několik generací, desítky let, někdy to jsou potomci původních obyvatel. Mohou přinést spoustu nových nápadů, impulzů, aktivit. Je ale samozřejmě zapotřebí překonat tradiční rozpor mezi místními a luffáky. Na rozvoji obce se musejí podílet obě komunity, i když to je někdy hodně těžké a bolestné.

Abyste lidé neodcházel, rozhodly se některé radnice sponzorovat místní nevládní občodny. Je to smysluplné?

Je to skutečně velmi problematické. Pokládám to za důsledek toho, že se většina Čechů drží hesla: „Nakup co nejlépe.“ Do roku 1990 byla obchodní síť velmi slabá, koncentrovaná do nákupních středisek Jednoty a doplněných pojišťovny prodejny. Po listopadu 1989 si ale kdekdo otevřel ve své garáži nebo v přístavku obchůdek. Jenže po nástupu supermarketů nebyli tito prodejci schopni držet stejnou cenu. A místo toho, aby obyvatel malých obcí podporovali k rámek ve své vesnici, raději jezdili dvacet kilometrů do velkého supermarketu, protože tam bylo málo o dvě koruny levněji. A teď se diví, že obchod v jejich obci zaniká a není si kde koupit dva rohlíky nebo pár brambor. Starostové se to snaží nějak řešit. Někdy jde až o dojemné a smutné příběhy. Obyvatelé si před desítkami let svépomoci v rámci Akce Z postavili obchod, který převzala socialistická Jednota, protože to tehdy jinak nešlo. Od Jednoty ho po listopadu 1989 koupil soukromník a obec mu teď má

doplácet peníze, aby nezavřel. Lidé se diví, proč se má něco platit, když je to přece „náš“ obchod.

Dobře, ale o s tím?

Myslím, že řešením je návrat pojišťovny prodejen, ale v moderní verzi, tedy nákup přes internet s následnou dobroučkou. Je to samozřejmě velká mentální změna. Těžko si představit, jak si osmdesátiletá babička na netu kliká na vybrané potraviny a další zboží. Je v tom ale budoucnost – na rozdíl od dotací pro místní občodny. Již nyní také funguje vesnická soudržnost, kdy mladší rodina s autem vypomáhá starším sousedům včetně dovozu potravin.

Není dalším pomyslým hřebíčkem do rakve povinné zadržování EET?

Postupně narůstání byrokratické zátěže pokládám za nepochopení života na vesnicích. Pro státní rozpočet převyšující bilion korun je jedno, jestli od hospodského výběru na daních o dva tisíce korun více. Pro místní komunitu ovšem hospodský plní velmi důležitou roli. Hospoda je

Je klíčové, aby v obci byli lidé, kteří udržují společenskou aktivitu

místo, kde se sousedé mohou setkávat, povídat si, vyměňovat názory – také na rozvoj své vsi. Když už má hospodský státní byrokracie dost, radši zavře, aby měl klid. Na vesnici pak vznikne třeba soukromý klub, kde se dají pivo, ale není pod kontrolou EET. Nebo se elektronická evidence tržeb obchází jiným způsobem. Když se dělá hasičský ples, samozřejmě všichni vědí, že se vstupné nezaúčtuje do daní. Ale všichni také vědí, že se za prodané lístky nakoupí tombole nebo třeba nové hasičské hadice.

RNDr. Radim Perlin (57)

Vystudoval sociální geografii na Přírodovědecké fakultě UK, kde nyní přednáší. Dlouhodobě se věnuje problematice rozvoje venkova. Je autorem desítek odborných textů, které publikuje v prestižních domácích i zahraničních vědeckých časopisech. Je rovněž členem redakční rady mezinárodního časopisu European Countryside.

Není to žádné obohacování, peníze se použijí v rámci obce. Od příštího roku bude zavedeno EET také na venkovské slavnosti, festivaly a všichni prodejci na návsi budou nuceni vydávat elektronické účtenky. To znamená, že takové akce zaniknou. Je to hrob společenského, kulturního a sociálního života na venkově.

Jak důležitá je úloha starosty v takových obcích, které bojují s úbytkem obyvatel?

Je naprosto klíčové, aby v obcích bylo několik lidí, kteří dokážou držet určitou míru společenských aktivit. Vedle starosty to může být náčelník hasičů, předseda fotbalového klubu nebo třeba jen žena bez funkce, která vymýšlí program pro děti a matky. Starosta je významnou autoritou především v menších obcích. Je samozřejmě nešťastí, když dělá jen to, co ze zákona musí, a není více aktivní. Za velkou chybu rovněž pokládám, když vynakládá většinu energie například jen na budování plynovodu či kanalizace a myslí si, že to je ten správný rozvoj. Není, spíše jen obec za dluží. Když lidé uvažují o tom, jestli v dané vesnici bydlet, nerozhodují se podle toho, jestli tam je kanalizace – to se dá řešit i jinými způsoby. Rozhodnou se podle toho, jestli je v obci škola, obchod, hospoda, dobrá parta lidí, jestli je to tam hezké, zajímavé a něco se tam děje. Musejí si k místu získat vztah, cítit se tam dobře. Pro rozvoj obce jsou mnohdy důležitější nové šatny na fotbalovém hřišti než nákladný plynovod.

Pomáhají všim peníze z evropského Programu rozvoje venkova?

V programu je slovo venkov nahrazeno zemědělcí. V Česku je asi sto tisíc zemědělců, ale 3,5 milionu lidí na venkově. Většinu dotací shrábnou velké byznysové kolosy. Dotace pro venkov, kterou čerpá člověk v bílé košili z Průhonice, je pro venkov velmi neefektivní. Za klíčové považují podporu drobných společenských, kulturních a sociálních aktivit, aby venkov žil. Vesnice vesměs nepotřebuje investici za dvacet milionů, potřebuje spíše pětkrát to tisíc na výměnu sprch ve fotbalových šatnách, na rekonstrukci oken ve školce, na podporu obecního plesu a tak dále. Žádost o takovou drobnou podporu současně nesmí být administrativně stejně podrobná, jako když se třeba chystá stavba nového mostu. Velké papírování zájemce o peníze jen odradí.